

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Nieto L. Lopez. Las elecciones de la transición // Transición política y consolidación democrática. España (1975 - 1986). - Madrid, 1992. - p. 81-105; Soto A. La transición a la democracia. España, 1975 - 1982. - Madrid, 1998. - p. 45-51, 113-114; Cotarelo R. Los partidos políticos // Transición política y consolidación democrática. España (1975 - 1986). - Madrid, 1992. - p. 300-327; Powell Ch. España en democracia. 1975 - 2000. - Barcelona, 2001. - P.234-247; Данилевич И.В. Испытание властью. Испанская социалистическая рабочая партия в 80-е годы. - М., 1991. - 150 с.; Данилевич И.В. Социалистические партии Испании и Португалии (1973-1979). - М., 1984. - 256 с.; Хенкин С.М. Испания после диктатуры (социально-политические проблемы перехода к демократии). - М., 1993. - С.53-66; Spain in the 1980s: The Democratic transición a new international role/ Ed. By Clark R.P., Haltzel M.H. - Cambridge (Mass.): Ballinger. 1987. - P.35, 36, 56; Ramirez M. El sistema de partidos en España, 1977 - 1987//Rev. De estudios polit.(Nueva Época). - p. 22; 2. Фадеев Д.А. Опыт политики переходного периода. Испания после Франко // Политические исследования. - 1991. - №5. - С.121; Aguila R. del. La dinamica de la legitimidad en el discurso político de la transición // Transición política y consolidación democrática. España (1975 - 1986). - Madrid, 1992. - p. 61-63; 3. Фадеев Д.А. Вказана праця. - С.121; Попов И.В. Законодательная деятельность правительства А.Суареса по подготовке выборов в кортесы // Проблемы испанской истории. - 1984. - С.215; 4. Современная Испания /Вавилова А.В., Скимов В.С., Баранова Т.Н.и др. ; Отв. ред. Загладин В.В. - М.: Издательство политической литературы, 1983. - С. 124-138; 5. Там само. - С. 110-124; 6. Красиков А.А. Испания и мировая политика. Полвека дипломатической истории. - М., 1989. - С.162; Maravall J. Y Santamaria J. Transición política y consolidación de la democracia en España // Tezanos J. F., Cotarelo R., Blas A. de. La transición democrática española. - Madrid, 1993. - P.200-201; Баранова Т.Н. Социалисты в современной Испании // Проблемы испанской истории. 1979. - М., 1979. - С.11-12; 7. Див. Ley 1/1977 de 4 de enero, para la reforma política // Transición política y consolidación democrática. España. (1975 - 1986). - P.471; 8. Современная Испания. - С.29; Хенкин С.М. Ликвидация франкистской диктатуры в Испании. - С.54; Jhon Hooper. The New Spaniards. Penguin Books, 1987. - P.36; 9. Fernandez-Miranda P. y Fernandez-Miranda A. Lo que el rey me ha pedido. Torcuato Fernandez-Miranda y la reforma política. - Barcelona, 1995. - p. 233; 10. Современная Испания. - С. 139; 11. Там само. - С. 140; 12. Хенкин С.М. Вказана праця. - С. 57-60; 13. Montero Jose R. Las elecciones legislativas // Transición política y consolidación democrática. España (1975 - 1986). - p. 247; Soto A. Вказана праця. - p. 194; Martinez Jesus A. (coord.) Historia de España. Siglo XX. 1939-1996. - Madrid, 2003. - p. 280; Caciagli M. Elecciones y partidos en la transición española. - Madrid, 1986. - p. 57; Marin Jose M., Molinero C., Ysas Pere. Historia de España. Historia política 1939-2000. - Madrid, 2001. - p. 277-278; 14. Maravall J. Y Santamaria J. Вказана праця. - P.204; 15. Navarro Sanches Angel J. La transición en sus documentos. - Madrid, 1998. - p. 615-631; Los pactos de la Moncloa// Transición política y consolidación democrática. España (1975 - 1986). - p. 473-493; 16. Tusell j. La transición española a la democracia. - Madrid, 1999. - p. 98; Manuel Fraga Iribarne. La Constitución de 1978: su elaboración, la actitud de los políticos y la experiencia después de un año de vigencia // España, 1975-1980. Conflictos y logros de la democracia. - Madrid, S.A., 1982. - P.142; Marin Jose M., Molinero C., Ysas Pere. Вказана праця. - p. 281; 17. Spain in the 1980s: The Democratic transición a new international role. - P.54; 18. Современная Испания. - С.42; Powell Ch. Вказана праця. - p. 224; Powell Ch. Вказана праця. - p. 232; Ландабасо А.Н., Ландабасо А.Н. Конституционализм и парламентаризм // Из истории европейского парламентаризма: Испания и Португалия /РАН, Институт всеобщей истории/ С.П. Пожарская (отв. ред.) - М., 1996. - С. 135; Valdes Blanco R.L. Valdes Blanco R.L. La Constitución de 1978. - Madrid, 2003. - p. 47.

О.О. Жукова

ОСВІТНЯ РЕФОРМА ПЕРШОГО УРЯДУ Е. БЛЕРА (1997–2001 РР.)

Питання освіти у час глобалізації й розвитку інформаційних технологій є надзвичайно актуальним, адже ці процеси стали невід'ємною частиною сучасного світу. Аналіз розвитку суспільства кінця ХХ ст. свідчить, що провідну роль в економіці відіграє науково підготовлена людина творчої праці¹. Тому «відповідна освіта і робота — це найкраща політика проти злочинності та щодо зменшення витрат на соціальну допомогу, найліпша політика щодо укріплення громад і найкраща політика проти бідності, яку ми можемо мати», сказав Т. Блер у одній зі своїх промов². Британський досвід є надзвичайно цінним для України. Він є демонстрацією того, як цільові капіталовкладення в освіту є вирішенням багатьох соціально-економічних проблем.

Під час дослідження даної проблеми основними джерелами для нас слугували передвиборчі маніфести лейбористів 1997³, 2001 рр.⁴, а також програми лейбористської партії⁵ і щорічні статистичні збірники. «Розвиток британської соціальної політики 2»⁶ та «Розвиток британської політики б»⁷ є основними монографіями щодо цього дослідження. Їх істотно доповнюють статті з офіційного друкованого органу британських профспілок «Трудове дослідження»⁸, а також впливового британського видання «The Financial Times»⁹. Серед вітчизняних і російських істориків назвемо праці Ю. Тарана¹⁰, В. Заболотного¹¹, А. Сбруєвої¹², О. Громико¹³.

З часу свого заснування лейбористська партія позиціонувала себе як «партію освіти». У

1996 р. , виступаючи на передвиборчій партійній конференції, Т. Блер заявив: «Спитайте мене про три головних пріоритети для мого уряду і я вам відповім: освіта, освіта і ще раз освіта»¹⁴. Така увага до проблем освіти пояснюється двома ключовими для нових лейбористів факторами: світовою глобалізацією економіки і проблемами соціальної винятковості (social exclusion). Ось що з цього приводу Е. Блер писав у передвиборчому маніфесті: «Я хочу, щоб Британія була країною з економікою, яка є однією з найбільш динамічних у світі. Сумно думати, що ще століття тому наша країна була на вершині списку найзаможніших націй світу, у 1979 р. ми були на 13 місці, а зараз ми — 18. Однак наші співвітчизники, їх інтелект, витримка та креативність є одними з найкращих у світі. Ми повинні розвивати ці здібності і у такий спосіб знову вивести нашу країну в світові лідери»¹⁵. Саме така оновлена система, на думку британських лейбористів, допоможе країні ввійти в «нову епоху» і дозволить створити стабільну модель розвитку, яка базується на «суспільстві знань» (knowledge-based society)¹⁶.

Інвестиції в освіту є ключем до вирішення ще однієї проблеми Великобританії — відсутності соціальної мобільності й наявності соціальної винятковості. На жаль, сучасна Британія залишається країною з глибокою класовою диференціацією, а відносна соціальна мобільність (шанс для дочки двірника стати лікарем, який би дорівнював шансові сина лікаря стати юристом), за останні 100 років майже не змінився¹⁷.

До приходу лейбористів поняття «соціальна винятковість» і «бідність» були тотожними, проте за часів уряду Блера цей термін був виділений в окреме поняття. Згідно з визначенням, яке дає Дж. Рум: «бідність — це нестача ресурсів, доступних для індивідуальних чи господарчих потреб, і як результат — низький рівень купівельної здатності населення. Соціальна винятковість — це нестача можливостей для повноцінної участі у житті суспільства»¹⁸. На думку прем'єр-міністра, саме освіта є шляхом до вирішення цього питання. Вона дає певний рівень навичок і знань, а отже, й можливість знайти зробити кар'єру в умовах сучасної «економіки знань». Виступаючи на Давоському форумі 2000 року, Т. Блер заявив: «Стара ліва ідея рівності у розумінні однакового достатку для всіх зараз замінена на ідею однакової цінності кожної особистості. Тому сучасні соціал-демократи роблять наголос не на гарантуванні кожному відповідної роботи, а на гарантуванні відповідної освіти, яка дозволить людині знайти своє місце у житті й застосовувати свої знання. Саме освіта повинна дати людині можливість жити в достатку у світі, що постійно змінюється»¹⁹.

Отже, у 1998 р. лейбористи розпочали освітню реформу. Вона полягала у зміні структури шкіл; підвищенні освітніх стандартів; об'єднанні зусиль бізнесу й держави у сфері освіти; приватизації та реформуванні шкіл; зміщенні з посад директорів, якщо школа має погані показники щодо успішності учнів. «Ми йдемо вам назустріч і даємо £19 млрд. додаткових інвестицій. Проте будьмо відвертими. Проблема не лише в грошах. Занадто мало існує гарних державних шкіл. Слабке прагнення до вдосконалення. Тому ми в цьому році запропонуємо реформу шкільної освіти, найбільш глибоку за весь час існування державної системи освіти, в якій винагорода за успіх буде значною, проте вона буде перебувати в тісній залежності від покращення показників успішності. Допоможіть нам здійснити цю реформу. І коли, інвестуючи £19 млрд., ми наполягаємо на тому, щоб школи, які відстають, змінили директорів, встановили тимчасове керівництво, залучили до роботи приватний сектор, я кажу — працюйте з нами в ім'я спільної мети. Не звинувачуйте нас у безпринципності й несправедливості. Немає більшої несправедливості, ніж погана освіта дітей», - сказав Т.Блер у промові 29 вересня 1998 р. на конференції ЛВП²⁰.

Наміри лейбористської партії щодо реформування освіти були висловлені у передвиборчому Маніфесті 1997 року. Вони включали шість головних напрямів діяльності: 1) зниження рівня наповнюваності класів до 30 учнів для дітей 5-7 річного віку; 2) забезпечення місцями у закладах дошкільної освіти всіх дітей 4-річного віку; 3) боротьба з низькими стандартами шкільної освіти, забезпечення досягнення Національних цілей навчання; 4) забезпечення доступу до комп'ютерних технологій; 5) сприяння розвитку безперервної освіти шляхом розвитку нового Університету для промисловості; 6) збільшення інвестицій у царину освіти за рахунок зменшення безробіття.²¹

Згідно з Повним оглядом витрат, складеним у липні 1998 р. , на освіту в 1999-2002 рр. виділялися додаткові £19 млрд., збільшення щорічного фінансування становило 5%.²² Отже, витрати на освіту склали 13,3% бюджету країни. Крім того, програма капітальних інвестицій передбачала £ 1,3 млрд. протягом 5 років на модернізацію шкіл (£ 150 на кожного учня в країні), враховуючи £ 340 млн. на ремонт шкіл. Додатково було виділено £ 725 млн. на подальшу і £ 776 млн. на вищу освіту протягом 1999/2000 і 2000/2001 н. р.²³

У галузі початкової освіти для уряду велике значення має кількість дітей в класі, адже

зменшення наповненості класів сприяє кращому засвоєнню матеріалу. На 2001 р. залишалися лише 2 % учнів у класах кількістю більше 30 осіб (порівняно з 29% у січні 1998 року)²⁴.

Лейбористське бачення середньої освіти, яка необхідна Великобританії для досягнення високого рівня кваліфікації робочої сили, має 2 головні складові: перша — це покращення освітніх стандартів, і друга - введення гнучкості й різноманітності в освітню систему. Ось що писав з цього приводу Т. Блер у газеті «Evening Standard»: «Я знаю, що питання освіти — одне з найбільш часто обговорюваних у цьому місті. Я знаю, що багато батьків вважають навчальні стандарти у більшості шкіл занадто низькими. Це змушує їх віддавати дітей вчитися у приватні школи або школи в інших областях». Згодом, на конференції лейбористської партії, на питання жителяки його рідного Іслінгтона щодо шкільних стандартів, він відповів: «Дайте нам два строки при владі, і Ви зможете віддати своїх дітей вчитися до місцевої середньої школи»²⁵.

Уряд Т. Блера ввів нові навчальні стандарти та в жовтні 1998 р. проголосив Національні навчальні цілі для Англії до 2002 року: 1) 80% 11-річних учнів повинні досягти рівня мовної грамотності, що відповідає їхньому віку; 2) 75% учнів — такого ж рівня знань у числовій грамотності; 3) 50% 16-річних випускників повинні отримати Загальний сертифікат про середню освіту з оцінками від А до С (з семи можливих оцінок). Задля цього у школах у 1998 р. був введений національний час мовної грамотності, а згодом був введений національний час числової грамотності. Вищезгадані освітні стандарти були викладені у Білому папері «Висока якість освіти у школах», проте досягти повністю на 2001 р. очікуваних стандартів у рівнях мовної і числової грамотності не вдалося. Крім того, залишається постійний відсоток 11 - річних учнів (20-25%)²⁶, які не встигають у школі за програмою.

Не останнє місце у програмах неолейбористів посідає розвиток британських регіонів, адже внаслідок економічної й політичної діяльності попередників, країна розділилася на області з високим рівнем розвитку, і ті, що переживають спад. Уряд Т. Блера започаткував кілька проєктів, направлених на вирішення цієї складної ситуації. Перший з них - «Зони освітньої дії» — це програма, націлена на підвищення шкільних стандартів і рівня викладання у регіонах, які переживають занепад. Кожна відповідна зона складається з 2-3 початкових та середніх шкіл, які отримують різнобічну фінансову підтримку від підприємств, батьків учнів, місцевих освітніх властей, рад з питань навчання й професійної майстерності. Кожна зона має так званий «форум дій», котрий об'єднує цих партнерів. На кінець січня 1999 р. було засновано 25 зон, у 2001 р. вже 1650 шкіл (583 000 учнів) були об'єднані у 130 зон.²⁷

Наступним кроком на шляху розвитку англійських регіонів стала схема «План дій для міських районів» (Action Plans for Inner City scheme), що отримала свій початок у березні 1999 р.²⁸ Вона передбачає створення спеціальних умов у містах для перетворення загальноосвітніх шкіл на школи спеціалістів і впровадження ініціативи шкіл-маяків. На вересень 2001 р. існувало 685 шкіл спеціалістів у 130 округах по свій Англії²⁹. Урядова програма шкіл-маяків передбачає, що найкращі й найуспішніші навчальні заходи отримують особливе фінансування і окремий статус як піонери в галузі розробки і впровадження інновацій у освіту. На вересень 2001 р. існувало вже 1000 шкіл-маяків, перші 75 з них були визнані кращими після інспекції OFSTED³⁰.

У подоланні соціальної нерівності, на думку лейбористів, величезну роль відіграє так звана післяобов'язкова (post-compulsory) освіта. Уряд поставив собі за мету розширення доступу до вищої та подальшої освіти на 800 000 осіб до 2002 р.³¹. Отже, на 2000 р. лише 24% молодих людей 16-18 років не навчалися і лише 9% не працювали й не навчалися³².

Така увага до післяобов'язкового навчання пов'язана ще з одним постулатом нових лейбористів: «навчання протягом всього життя». У спільній заяві Г. Шрьодера та Т. Блера (1999 р.) зазначається: «Освіта не повинна розглядатись як «разовий» шанс: доступ і використання можливостей освіти перетворилося на найважливішу форму гарантії в сучасному світі. Тому британський лейбористський уряд відповідає за створення умов, в яких кожен окремий індивід міг би підвищувати свою кваліфікацію й використовувати свої можливості на повну силу»³³. Проте, з іншого боку, «Акт щодо навчання та вищої освіти» 1998 р. підтримав ініціативу Комітету Дірінга про необхідність підвищення плати за навчання в університетах. З 1998-1999 рр. більшість студентів, які навчаються на стаціонарі повинні платити близько £1 000 на рік. Водночас у Шотландії з 2000-2001 н. р. було скасовано плату за навчання.

Не останнє місце у планах неолейбористів посідають вчителі. По-перше, було введено посади так званих «найкращих вчителів». Ось що з цього приводу сказав Д. Банкет: «Ця нова категорія буде включати найкращих вчителів і заохочувати їх залишатись у класах, а не йти на керівні посади у

..... школах»³⁴. Початкова заробітна плата цих вчителів дорівнює найбільшим заробіткам вчителя зі стажем, а сума у £40 тис. дорівнює зарплаті 6,7% директорів шкіл. З іншого боку, збільшення зарплатні веде за собою подовження робочого дня, вони також змушені витрачати 20% свого часу на відрядження, щоб передавати власний досвід і методики іншим вчителям³⁵.

Отже, причини значної уваги неолейбористів до проблем освіти треба шукати у прагненні уряду створити у Британії прошарок висококваліфікованої робочої сили, здатної конкурувати на світовому ринку. Крім того, відповідна освіта - це шлях до подолання бідності й проблем «соціальної винятковості», розширення меж соціальної мобільності й шанс для людини реалізувати себе у інформаційному суспільстві. Освіта, на думку Т. Блера, не повинна закінчуватись школою, адже у світі високих технологій людина повинна повсякчас поспішати за науковим прогресом, а отже, важливість подальшої освіти не можливо переоцінити. У зв'язку з цим уряд спрямував свої зусилля у трьох напрямках: початкова освіта (зменшення кількості учнів у класах, розширення можливостей доступу до шкільної освіти високої якості), середня освіта (впровадження нових типів шкіл: школи спеціалістів, школи маяки; підвищення навчальних стандартів; впровадження інформаційних технологій у шкільну освіту) й післяобов'язкова освіта (доступності якісної вищої і подальшої освіти для широких верств населення, можливість отримувати відповідні знання й навички протягом всього життя).

Хоча політика першого уряду Т. Блера у сфері освіти має низку недоліків (збільшення плати за навчання в університетах, недостатня кількість вчителів, що отримали підвищення зарплати), проте загальний результат їх реформ є надзвичайно позитивним у плані довгострокового розвитку країни. Результати освітньої реформи не можуть проявитися одразу, адже потрібний певний час, щоб вчорашні випускники шкіл реалізували себе як вправні робітники, що примножують достаток країни. Цілком очевидним є те, що більшість заходів уряду Т. Блера будуть у майбутньому мати позитивний результат.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчук Ю.А. Постиндустриальная экономика и развитие человека // Мировая экономика и международные отношения. - 1997. - №9. - С. 74; 2. Development in British Social Policy 2/ Ed. by Nick Ellison and Chris Pierson. - N.Y., 2003. - P. 64; 3. New Labour: Because deserves better (General election Manifesto). 1997. - London, 2001. - 45 p. ; 4. Ambitions for Britain. (General election Manifesto). 2001.- London, 2001. - 44 p.; 5. Blair T. New Britain - My Vision of a Young Country. - London, 1996. - 67 p. ; 6. Development in British Social Policy 2. /Ed. by Nick Ellison and Chris Pierson. - N.Y, 2003. - 382 p.; 7. Development in British Politics 6 / Ed. by Patric Dunleavy. - N.-Y., 2000. - 352 p.; 8. Education Action Zones // Labour Research. - 1998. - vol. 87. - № 4 (April). - p. 23; Teachers Await Pay Reform Plans // Labour Research. - 1998.- vol. 87.- № 11 (November) - P.19-20; The Trouble With Superteachers.// Labour Research. - 1998. - vol. 87.- № 6 (June) - P.21-22; 9. Pay Rises for Top Teachers // The Financial Times. - 1998. - 4 December. - p. 8; 10. Таран Ю. «Третій шлях»: сучасна західноєвропейська соціал-демократія у пошуку нової теоретичної платформи // Магістеріум: Політичні студії. Вип. 10. - К., 2002. - С.15-20; 11. Заболотный В.М. Новейшая история стран Европы и Северной Америки. Конец XX - начало XXI ст. - М., 2004. - 494 с.; 12. Сбруева А.А. «Третій шлях» реформування англійської школи та його оцінки в контексті неоліберальної ідеології // Педагогічні науки: 36. наук. праць. Ч. 1. - Суми, 2002. - С. 233 - 245; 13. А. Громыко «Политический реформизм в Великобритании (1970-1990-е годы)» . - М, 2001. - 268 с.; 14. Rentoul J. Tony Blair. Prime Minister. - London, 2001. — P. 501; 15. Blair T. New Britain — My Vision of a Young Country. - London, 1996. - P.57; 16. Таран Ю. «Третій шлях» : сучасна західноєвропейська соціал-демократія у пошуку нової теоретичної платформи // Магістеріум: Політичні студії. Вип. 10. - К., 2002. - С. 20; 17. Милибенд Д. Будущее новых лейбористов: взгляд изнутри // Социал-демократия сегодня: Сб. статей / РАН ИНИОН. Центр научно-информационных исследований глобальных и региональных проблем. Отд. Зап. Европы и Америки, Отв. ред. Орлов Б.С. — Вып 2. - М, 2003. — С. 35; 18. Development in British Social Policy 2 / Ed. by Nick Ellison and Chris Pierson. — N.Y., 2003. — P. 64; 19. Заболотный В.М. Новейшая история стран Европы и Северной Америки. Конец XX - начало XXI в. - М., 2004.-С. 31; 20. Выступление премьер-министра Великобритании и лидера Лейбористской партии Э. Блера на конференции ЛПВ в г. Блекпул 29 сентября 1998 г. // А. Громыко «Политический реформизм в Великобритании (1970-1990-е годы)» . М., 2001. -С.226; 21. New Labour: Because deserves better (General election Manifesto). 1997. — London, 2001. - p. 6; 22. Development in British Politics 6 / Ed. by Patric Dunleavy, Andrew Gamble, Ian Holliday, Gillian Peele - N.-Y., 2000. - P. 241; 23. Britain 2000. The Official Yearbook of the United Kingdom. - London, 1999. - p. 126; 24. UK 2002. The Official Yearbook of Great Britain and Northern Ireland. - London, 2001. - p. 129; 25. Rentoul J. Tony Blair. Prime Minister. - London, 2001. - p. 504; 26. Development in British Social Policy 2. / Ed. by Nick Ellison and Chris Pierson. - N.Y., 2003. - P. 184; 27. Britain 2000. The Official Yearbook of the United Kingdom. - London, 1999. - p. 128; 28. Britain 2000. The Official Yearbook of the United Kingdom. - London, 1999. - p. 128; 29. UK 2002. The Official Yearbook of the United Kingdom. - London, 2001. - p. 130; 30. Сбруева А.А. «Третій шлях» реформування англійської школи та його оцінки в контексті неоліберальної ідеології// Педагогічні науки: 36. наук. праць. Ч. 1. - Суми, 2002. - С. 238; 31. Short

Oxford History of the Modern World. «Empire, Welfare state, Europe» History of The United Kingdom 1906-2001. / Ed. by T.O. Lloyd. - Oxford, 2002. - P.494; 32. Development in British Social Policy 2 / Ed. by Nick Ellison and Chris Pierson. - N.Y., 2003. -P. 187; 33. Development in British Politics 6 / Ed. by Patric Dunleavy. - N.-Y., 2000. - p. 248; 34. Teachers Await Pay Reform Plans // Labour Research. - 1998. - vol. 87- № 11 (November) - P. 20; 35. Pay Rises for Top Teachers // The Financial Times. - 1998. - 4 December. - p. 8.

І.А. Постемська

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ФРН: БІЛІ КНИГИ 1994 І 2006 РР.

Біла книга*¹ з політики безпеки ФРН є засадничим документом, своєрідною урядовою програмою в галузі безпеки, в ній наводяться тлумачення основних напрямів федеральної політики безпеки і оборони, а також надається інформація про стан і плани розвитку збройних сил ФРН. Біла книга фактично позиціонує Німеччину на світовій арені, є певним віддзеркаленням її зовнішньополітичних амбіцій, предметом аналізу для подальшого прогнозування подій у царині світової політики безпеки й оборони.

2006 року світ побачила чергова Біла книга з політики безпеки оборони ФРН. Із великим зацікавленням її вихід був зустрінутий громадськістю та науково-експертними колами, адже від часу появи попередньої Білої книги минуло майже 12 років. Цією статтею ми спробуємо дати оцінку основним положенням Білих книг 1994 і 2006 рр., а також проаналізувати зовнішньополітичну ситуацію, що передувала або стала результатом появи цих документів.

Нагадаємо, що із здобуттям єдності Німеччиною по суті завершився етап стриманої зовнішньої політики ФРН, етап так званої «чекової дипломатії»; країна потребувала якісно нової зовнішньополітичної стратегії, яка б відповідала економічному потенціалові ФРН та сприяла її швидкому перетворенню на рівноправного гравця світової політики. Одночасно перед урядом Г. Коля постало нелегке завдання поступової зміни суспільної думки щодо питань безпеки, які історично сприймалися громадськістю в негативному ключі і з великою пересторогою. Вирішальним кроком у реалізації цього завдання стала підготовка Білої книги 1994 р., присвяченої передовсім політичному і стратегічному аналізу ролі Німеччини в міжнародному співтоваристві.

Аналіз першої частини Білої книги 1994, що традиційно присвячена основним засадам і тенденціям розвитку політики безпеки ФРН, засвідчує, що зовнішня політика та політика безпеки об'єднаної Німеччини керується п'ятьма головними інтересами, що викладені у статті 42:

а) збереження свободи, безпеки і добробуту громадян Німеччини та недоторканності територіальної єдності;

б) інтеграція європейських демократій в Європейському Союзі; адже демократія, правова держава і добробут в Європі означають мир і безпеку також і для Німеччини;

в) надійний Трансатлантичний Альянс, що ґрунтується на єдності цінностей із Сполученими Штатами як світовою потугою, адже потенціал США є провідним і невід'ємним для забезпечення міжнародної стабільності;

г) рівноправне і партнерське залучення східних сусідів до західних структур і розбудова нової кооперативної системи безпеки, що охоплює усі країни Європи;

д) всезагальна повага до прав народів і прав людини, заснована на правилах ринкової економіки, справедлива світова економіка, адже безпека кожної країни засадничо вибудовується і гарантується лише в системі глобальної безпеки, миру, законності і благополуччя¹.

Саме в цих інтересах, на наш погляд, проглядається кореляція із реальними напрямками німецької політики, вони є віддзеркаленням шкали пріоритетності розвитку німецької зовнішньої політики і політики безпеки в рамках міжнародних структур. Звісно, в умовах форсованого розвитку інтеграційних процесів в Європі одним із найактивніших ініціаторів яких була ФРН, першочергове місце у німецькій зовнішньополітичній стратегії відводиться співпраці із ЄС та ЗЄС; далі історично важливим є стратегічне партнерство з НАТО і, відповідно, союз із США. Поширення демократичних

*¹ Рішення щодо видання Білої книги (традиційна назва для такого типу документів походить від кольору обкладинки) вперше в історії ФРН було прийняте міністром оборони Герхардом Шрьодером (ХДС) 1969 р., його послідовник Гельмут Шмідт (СДПН) опублікував 1970 р. «Білу книгу з безпеки ФРН та стану Бундесверу». З тих пір Білі книги оприлюднювались у 1971/1972, 1973/1973, 1975/1976, 1979, 1983, 1985, 1994 і 2006 роках і незмінно містили два основних розділи: політика безпеки ФРН та стан і розвиток Бундесверу. Джерело: Bundesministerium der Verteidigung www.bmvg.de.